

QUI RECULL LES ESCOMBRARIES?

L’Enric cuida un ramat d’ovelles al petit poble de la Torre de Tamúrcia, a la banda de la Noguera Pallaresa que queda al Pallars Jussà. Ja fa anys que les ovelles estan establades, però encara recorda quan feien la transhumància fins als vessants verds de la Vall d’Aran. «Era una altra època», ens diu. «Llavors els ramats pasturaven i els animals que morien quedaven allà, al camp. Els voltors els escuraven ràpidament. Potser sí, que en alguns casos morien perquè es feia servir verí per matar salvatgina, que no interessava. I segurament quan vam deixar de fer servir animals al camp es van quedar sense una part del menjar; els matxos i els ases que morien es llençaven i els voltors en donaven compte. Entre això i les granges...va haver-hi una època que no n’hi havia tant de voltor. Però, ara sí que n’hi ha. I força.» Mentre ens explica tot això un parell d’ales gegantines ens sobrevola.

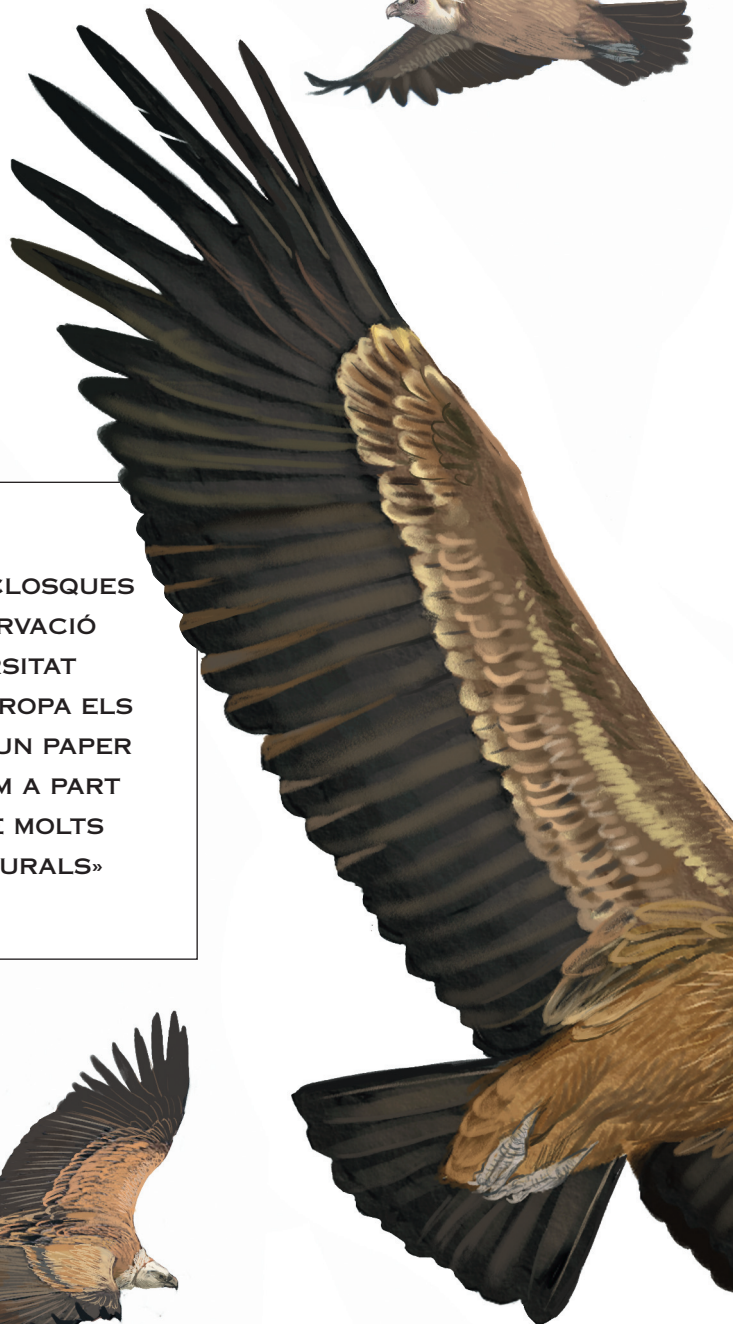
L’ull avesat de l’Enric no s’equivoca. La mecanització de les feines agràries i el fet que s’estabuessin els ramats es van unir a altres causes com l’ús dels verins o la proliferació de línies elèctriques. Tot plegat va causar una crisi en la població de voltors a casa nostra al llarg dels anys seixanta i setanta. Més tard, la prohibició de l’ús de verins i l’augment de la cabanya ramadera va produir un augment de la població. Atenent el cens estatal de voltors comuns entre l’any 1989 i el 1999, es va passar de 8.064 parelles reproductores a 22.455. Ja ens ho deia l’Enric, que ara sí que n’hi havia, de voltors.

En l’espectacular pujada de la població reproductora que es va experimentar als anys noranta es va constatar que el nombre de parelles reproductores es va fer més gran allà on ja hi havia una bona densitat d’aquesta espècie, per la qual cosa no s’ha de pensar a associar cap procés de regulació de la població en funció de la densitat. És a dir, els grans nuclis reproductors no van fer de centres de dispersió d’individus que després es reproduïssin en altres indrets. De fet, la distribució de l’espècie va canviar molt poc a partir d’aquest procés d’augment dels contingents. El fet és que el 85% de la població de voltors de la Península se situen en les zones de massissos calcaris on troben l’hàbitat de cria adient. La disponibilitat de menjar i l’existència dels llocs per niar adients

«EN EL TRENCACLOSQUES DE LA CONSERVACIÓ DE LA DIVERSITAT BIOLÒGICA A EUROPA ELS HUMANS TENIM UN PAPER RELLEVANT COM A PART INTEGRANT DE MOLTS SISTEMES NATURALS»

Il·lustració: Antoni Llobet

són els principals limitants per a la població dels voltors. Tant que caldria pensar si en aquest augment no van interferir amb altres espècies amb què comparteixen hàbitat de cria, com ara el trencaòs.

Malgrat aquesta pujada espectacular dels reproductors i malgrat que a la Península Ibèrica es concentra més del 80% de la població europea d'aquesta espècie, encara ens queden molts forats en el coneixement que en tenim. Més enllà de la distribució i d'alguns patrons molt generals de la biologia d'aquests ocells resten moltes incògnites sobre aquesta espècie que ara tot just comencem a plantejar-nos. Quins són els moviments dels voltors ibèrics? Quina la taxa d'intercanvi entre colònies? I la de supervivència? Sí que és cert que comencem a tenir respostes, però no en sabem prou. I això pot ser greu si considerem que els factors que afecten l'espècie estan canviant.

Desapareguts els animals de treball i reduïda la ramaderia extensiva, els canyets on s'abocaven els animals morts a les granges constituïen la principal font d'alimentació d'aquests animals. Les mesures legals destinades a frenar l'expansió de malalties com ara l'encefalopatia espongiforme bovina, la pesta porcina o la brucel·losi impliquen la prohibició d'abandonar les restes dels animals en el camp. Mal panorama per als necròfags. Els voltors afamats han protagonitzat algunes portades de diaris, acusats d'atacar vaques en ple part, o menjar-se vedells acabats de néixer. Com a conseqüència d'aquest i segurament d'altres fets hi ha hagut un cert ressorgiment del verí. A més, en molts punts elevats s'han instal·lat camps d'aerogeneradors, i els voltors, recordem-ho, volen a vela, la qual cosa els fa coincidir força sovint en els llocs on s'han emplaçat els molins. Com a conseqüència són centenars els individus que moren cada any després de col·lidir contra les aspes d'aquests ginys.

Però, hi ha qui sap veure les oportunitats allà on es presenten. La comarca del Pallars Jussà té la major densitat de voltors de tot Catalunya. I també la menor densitat humana. En aquesta comarca municipis com Tremp tenen nombrosos nuclis disseminats per tot el seu terme municipal, cada cop amb menys habitants i amb una població més envellida. Massa baix per al turisme de neu –això no és la Val d'Aran–, massa muntanyós –tampoc no és la plana de Lleida–, a la Catalunya interior i amb problemes de comunicacions. Tanmateix, en un món on comencen a ser reconeguts els valors d'un medi ben conservat, el potencial per al turisme de natura d'aquestes contrades és molt gran.

Aquí els voltors (i per extensió tots els necròfags) són l'eix que vertebrava un producte turístic que mira de combinar desenvolupament rural amb conservació de la natura. Sota la marca «la Vall dels Voltors» s'han ofert al públic instal·lacions d'interpretació del medi com ara el casal dels Voltors, precisament a Torre de Tamúrcia; s'han marcat rutes de senderisme i s'han instal·lat càmeres que es poden seguir per Internet i amb control remot des del casal. Tot això al voltant d'un canyet on se subministra menjar provinent de les granges properes. Des d'aquest canyet es realitzen feines de seguiment com ara el marcatge amb anelles de colors que ja ens comencen a parlar d'on van i d'on vénen els voltors que mengen a Torre de Tamúrcia, des de poblacions relativament properes, a l'Aragó fins a Cadis i Ciudad Real. Com veieu, la conservació d'aquesta espècie no pot ser assumida únicament de manera local.

Les poblacions de voltors, avui més que mai, depenen d'un cert grau de població humana del territori. En el trencaòs de la conservació de la diversitat biològica a Europa els humans tenim un paper rellevant no sols com a gestors sinó com a part integrant de molts sistemes naturals. En aquest sentit, els projectes de conservació d'espècies i ecosistemes estan obligats a comptar amb la població humana com una baula més de la cadena.

BIBLIOGRAFIA

- ARROYO, B.; ERNESTO, F. i V. GARZA, 1990. *II Censo Nacional de buitre leonado (Gyps fulvus): Población, distribución, demografía y conservación*. Organismo Autónomo Parques Nacionales. Madrid.
- DEL MORAL, J. C. i R. MARTÍ, R. (eds.), 2001. *El Buitre Leonado en la Península Ibérica. III Censo Nacional y I Censo Ibérico coordinado*. SEO/BirdLife. Madrid.
- DONÁZAR, J. A., 1992. «Muladares y basureras en la biología y conservación de las aves en España». *Ardeola*, 39: 29–40.
- FERNÁNDEZ, C.; AZCONA, P. i J. A. DONÁZAR, 1996. «Density-dependent effects on productivity in the Griffon Vulture *Gyps fulvus*: then role of interference and habitat heterogeneity». *Ibis*, 140: 64–69.
- OLEA, P.P., GARCÍA, J. i J. FALAGÁN, 1999. «Expansión del Buitre Leonado *Gyps fulvus*: Tamaño de las poblaciones y parámetros reproductores en un área de reciente colonización». *Ardeola*, 46: 81–88.

CARLES SANTANA I GARCÍA

Biòleg. Director del parc natural s'Albufera des Grau. Menorca

